

Yttrande över remiss från Utbildningsdepartementet angående betänkandet Rätt att forska – Långsiktig reglering av forskningsdatabaser (SOU 2018:36), (U2018/02557/F)

Sammanfattning

SLU instämmer i remissens huvudpunkter, och ställer sig särskilt positiv till samt tillstyrker instiftandet av en ny sekretessbestämmelse i 24 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslag (2009:400). SLU är dock osäkert på om det omvända skaderekvisitet är rätt val och efterlyser noggrann analys av frågan i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Generella synpunkter

7.2.1 Inledande utgångspunkter, s. 220.

SLU instämmer i utredningens uttalande att det finns starka intressen för att skydda den personliga integriteten. SLU är dock osäkra på om ett omvänt skaderekvisit är det bästa för den föreslagna sekretessbestämmelsen och efterlyser noggrann analys av vilket skaderekvisit som är lämpligt i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Anledningen till detta är inte minst för att säkerställa deltagande från forskningspersoner även när det inte gäller särskilda kategorier av personuppgifter som samlas in för att sammanställas till databaser. Många av SLU:s forskare har uppfattningen att de är skyldiga att erbjuda forskningspersoner absolut sekretess rörande all information som forskningspersonerna väljer att dela med sig av till forskarna. Det är mycket svårt för en forskare att jämkta ihop det faktum att detta inte är möjligt inom ramen för statlig verksamhet på grund av svensk lag, med de etiska krav som de ställer på sitt eget arbete utifrån sin yrkesroll.

Samtidigt vill SLU framhålla att rätten till att ta del av offentliga handlingar bara bör inskränkas om skyddsintresset verkligen gör det nödvändigt. Vad gäller SLU:s verksamhet är den som ska skyddas oftast lantbrukare och andra näringsidkare som

håller djur. Dessa personer har en historik av att både deras verksamhet och deras privatliv är utsatta för störningar från externa aktörer. Sekretesskydd är i många fall en nödvändighet för att de ska vara villiga att delta i SLU:s forskning. Samtidigt är denna historik så pass känd att det vore möjligt att ge ett fullgott skydd för dem även om det skaderekvisit som används i den föreslagna regeln vore ett rakt skaderekvisit. På så sätt vore det möjligt att balansera skyddsbehovet med rätten att ta del av allmänna handlingar.

Med det sagt är SLU inte negativt inställt i sak till en sekretessbestämmelse med omvänt skaderekvisit då det skulle göra det väsentligt mycket lättare för SLU att bedriva forskningsverksamhet.

8.6.2 Forskningsdatabaslagens territoriella tillämpningsområde, s. 257.

SLU ställer sig frågande till utredningens slutsats rörande övervakning av registrerades beteende, "[e]ftersom behandling av personuppgifter för forskningsändamål inte har någon anknytning till utbudande av varor eller tjänster eller övervakning av registrerades beteende bedömer vi att någon motsvarighet till bestämmelsen i dataskyddslagen i denna del inte behöver införas i forskningsdatabaslagen."

Anledningen till detta är att det inom ett flertal områden, bland annat landskapsarkitektur, förekommer just övervakning av mänskligt beteende i syfte att bäst anpassa platser till människor. Det är möjligt att utredningen menar något annat med "övervakning av registrerades beteende", men SLU är av åsikten att analysen inte nödvändigtvis ger stöd för slutsatsen i denna del.

8.8.4 Grundläggande villkor för skapandet av en forskningsdatabas

SLU ställer sig positiv till utredningens förslag om villkor för att en forskningsdatabas ska få skapas.

Valet av etikprövning samt kravet på säkerställd finansiering är bra för att säkerställa att det löpande finns de nödvändiga resurser som krävs för att behandlingen av personuppgifter ska ske på ett sätt som respekterar den personliga integriteten samtidigt som den säkerställer den långsiktiga användbarheten i de data som finns i en forskningsdatabas.

SLU undrar också om det föreslagna tillägget 18 a § i förordning (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet (särskilt att Vetenskapsrådet ska utvärdera och följa upp en forskningsdatabas ändamålsenlighet) avses att en del av detta ska vara att kartlägga och analysera befintliga databaser som förvaltas av svenska forskningshuvudmän, för att säkerställa att inget arbete läggs ner på dubbelning av sådana ansträngningar. SLU anser att det annars vore lämpligt med en skyldighet att rapportera påbörjat arbete med en forskningsdatabas till Vetenskapsrådet, för att undvika dubbelarbete på ett nationellt plan.

8.8.3 De övergripande ändamålen med en forskningsdatabas

SLU instämmer i förslaget i detta stycke.

8.10.3 En organisatorisk enhet med ansvar för informationssäkerhet och personlig integritet

SLU instämmer med förslaget i denna del. Kompetens som ansvarar för det konkreta arbetet med sådan här verksamhet är en förutsättning för att skyddet för den personliga integriteten blir effektivt och att det förekommer över huvud taget. SLU anser att det är viktigt att denna enhet inte är samma fysiska personer som dataskyddsombudet, då en forskningsdatabas verksamhet är så pass känslig att den bör ha dedikerad personal.

8.11.4 Pseudonymisering och annat likvärdigt skydd

SLU instämmer i och tillstyrker utredningens förslag i denna del.

8.11.5 Direktåtkomst ska inte vara tillåten för andra än de registrerade

SLU instämmer i och tillstyrker utredningens förslag i denna del.

Specifika synpunkter

SLU har inga specifika synpunkter.

Beslut om detta yttrande har på uppdrag av rektor fattats av universitetsdirektör Martin Melkersson efter föredragning av chef för ledningskansliet Miika Wallin. Innehållet har utarbetats av universitetsjurist Erik Stavegren vid ledningskansliet.

Martin Melkersson

Miika Wallin